KÖK EKİN

SÜLEYMAN ÇOBANOĞLU

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1960
EDEBÎ ESERLER: 1010

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-499-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Raşit Ulaş

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Süleyman Çobanoğlu'nun düzyazılarını bekleyenler, çoğu zaman onun şiirini bilenler oldu. Bu, okur ve yazarın karşılıklı ve doğal bağımlılığını aşan bir durum. Nedeni, Çobanoğlu'nun ruhuna şiir işlememiş düzyazıyı reddetmesidir. Daha ilk yazdıklarından başlayarak, her ne yazdıysa, kendini daima şiirle koşut olarak var kılmış bir ulusun ozanı olduğunu bilerek yazdı. *Kök Ekin*, bu ısrarlı tutumun son verimi: Türkçe soluk alan herkese yollanmış bir okuntu, ne olduğumuzu anımsamaya bir çağrı.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: "Kök"

Dede Korkut: Ejderhayı Öldürmek Üzerine 11
Kaşgarlı Mahmut: Düşünce Düşünenler ya da Bitimsiz Sözlük 20
Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre: Hocalar Zahmeti ya da Türkçenin Kağan-Aslanı 27
Nasrettin Hoca: Çölde Homongoloslar ya da Eşeğe Ters Binmek Üzerine 38
Ali Şir Nevayi: Racon Kesen Şair ya da Bir Türk Prens Yaratmak Üzerine 46
Köroğlu: Kırat'ın Ayağı, Kırmızı Halı ya da Bir Edebiyat Yaratmak Üzerine 58
Karacaoğlan: Bir Şifacı Ozan ya da Ayıp Türkçenin Erdemleri Üzerine 66
Atatürk: Yağma Yok! 81

İKİNCİ BÖLÜM: "Ekin"

Demirciler, Goebbels'in Tabancası ya da Faşizme Karşı Ulusal Kültür 91
İşleyen 102
Deus Otiosus 105
Bağışla Geç Günahından 108
Zevkli Natürmort 113
Egzotik Değil *Axis Mundi* 117
Yurt Nedir? 119
Nowadays 121
Kara Taçlı Timur: Bilinçaltının Hesap Soran Prensi 122
Yurttaşlık Bilgisi 124
Müzik Demişken 129
Yarılma 138
Kara Oğuz ve Hacivat'ın Sevgili Köpeği 150
Drew Pritchard ile Pazarlık 153

Kut Belgisi Bilig 156
Uygarlık Çarıklarını Arıyor 158
Kırık Sırça 160
Menüye Bakarken: Ölmek, Vefat Etmek, Hayatını Kaybetmek 162
İl mi Yaman, Bey mi Yaman? 164
Gökgörmedik 166
Küller Küllere, Toprak Toprağa, Ozan Ozana 168
Halk Düşmanı 170
Kalenin Dibinde Bir Taş Olaydım 171
Son Kuşlar 172
Türkçe! 174
Tek Kanatlı Kuş 175
Ruhban Cehennemine Doğru: Ozan mı, Sazan mı? 177
Sakuma San'la Müzik Saati 179
Siyah Kalem Kim? 181
Türkiye Güdülemez 183
Gazoz Kapağını Doldurmayacak Kimi Anımsamalar 185
Hani Marjinal Bizdik? 187
Meeting 190
Ad Verilmemiş Geçkin Çocuk İrisi 192
Tuyuğ 193
Bir Neo-Osmanlı Arketipi: Halet Efendi 194
Orda, Bir Köy Uzakta 196
Çocuk İnanmak İstiyor 198

BİRİNCİ BÖLÜM:
"KÖK"

"...Yalnız ölen bizimdir, bizim olan yalnızca yitirdiğimizdir..."

Jorge Luis Borges

DEDE KORKUT: EJDERHAYI ÖLDÜRMEK ÜZERİNE

Soylamalar ve 13. Boy - Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Haziran 2019'da Ötüken tarafından yayımlandı. Biz o sıralar İstanbul'a belediye başkanı seç(eme)mekle o kadar meşgulduk ki, Korkut Ata'nın bugüne dek hiç işitmediğimiz taze sesini duyma fırsatını bir kez daha kaçırdık:

> …Bir kentte iki gühâ olsa, beş dahice daruğa ola;
> Onlar dahi birbirinin sözünü bitmeyeler;
> Ortalıkta bed-nefs ile yalancının günü doğa;
> O günleri görmemişim ben,
> Dedem, görmüş gibi söylerim…

Sanırsınız Dede Korkut bizim yerimize gam çekiyor, utanıyor, yas tutuyordu: "Bir kentte iki yönetici olsa, yanı sıra sürüsüne bereket yancısı olur," diyordu. "Ortalıkta kötü kişilere ve yalancılara gün doğar," diyordu. (Ne kadar da tanıdık, değil mi?) "O günleri görmedim, ama görmüş gibi söylüyorum işte," diyordu.

Koca Dede Korkut daha ne söylesin? Takdir edersiniz ki, eski ozanlar ve onların kitapları, gövdemizi devasız bir illet gibi kemiren onursuz trollerden, yakası ipek mendilli nüfuz tüccarlarından, gazeteci kılıklı tufeylilerden, anayurdun dört bir yanını kendi fotoşoplu fotoğraflarıyla donatan irili ufaklı politikacılardan söz etmez. O ozanlar halk yardakçısı değildir; borazan çalmaz, kurşun asker olmazlar. Sosyolojik çıkarımlar yapmazlar.

Onlar sözü alırlar, acı ve ağır, fakat kutsal ve mübarek bir emanet gibi sizin yüreğinize bırakırlar.

Tanrı onları bunun için yaratmıştır.

❖

Prof. Dr. Metin Ekici, Dede Korkut'un yitik 13. boyu ile ilk karşılaştığında duyduğu coşku ve heyecanı, harcadığı çabayı kitabının ön sözünde anlatıyor. Hocaya minnet ve şükranla doluyuz. Ama işte, bir bilim adamını alkışlayacak kadar bile yüreğimiz ve elimiz kalmamış.

Eğer biz uygar bir ülke olsaydık, bu kitap yayımlandığında yer yerinden oynardı. Ama değiliz. Biz uygarlığı elimizin tersiyle reddedeli epey oldu. Bize kalan her şeyi elden çıkardık: Atasının değerli terekesini plastik mandallar ve naylon leğenlerle değişen müflis torunlar gibi. Dede Korkut'un kayıp boyu ortaya çıkmış, kimin umurunda! Biz ki, bin yıllık çinilerin üstünü çimentoyla sıvamışız. Zarif çeşmelerin üstüne kazulet gibi apartmanlar yapmışız. Türkiye haritasında suna kuşu gibi tünemiş ne kadar göl varsa kurutmuş, ne kadar ırmak varsa ağuya gark etmiş, Allah'ın dilsiz hayvanlarına işkence etmiş, kadınlarımızı öldürmüş, okumuşlarımızı sürgün etmiş, riyakâr ve cahil ve kıyıcı ve hilekâr ve kötü nice hergeleyi murassa taçlar gibi başımızın üstüne kondurmuşuz.

Dede Korkut kimin umurunda!

Eğer, "Canım ne var bunda, bildiğin destan işte: Dede Korkut ejderhayı öldüren bir masal kahramanından söz ediyor, abartma," diyenlerdenseniz, Allah sağlık versin.

❖

Öykü, Salur Kazan'ın avda-eğlentideyken aldığı baskın haberiyle başlar:

> … "Elli bin geliyor," deyince el verip elleşmedim. "Altmış bin geliyor," deyince Allah'ı andım, atlanmadım. "Yetmiş bin geliyor," deyince yeltenmedim. "Seksen bin geliyor," deyince ürpermedim. "Doksan bin geliyor," deyince zırhımı giydim. "Yüz bin geliyor," deyince yüz çevirip gitmedim. …. Ya Muhammed! Ya Ali! medet! dedim…

(Rimpapa'nın etrafına kümelenmiş korkulu İtalyan soylularının tarif ettiği "kendini beğenmiş Türk"e ne kadar da benziyor, değil mi?)

Kazan, yoldaşlarıyla bir, yedi gün yedi gece savaşır, yüz bin kâfiri kırar ve zafere erişir: "O anda bile, alpım, erim diyerek övünmedim."

Sonra bir gün, Salur Kazan tek başına ava çıkar. (Ava çıkar; çünkü evrensel mitolojinin dilinde ava çıkmak, kahramanın tanrısal kaderine adım atması, büyük rolünü oynamak üzere tarihin sahnesine çağırılması anlamını taşır.) Kazan uzun uzun arasa da av bulamaz. Ancak geri dönmez ve ilerlemeye devam eder. Öte yandan, Kazan'ın tek başına ava gittiğini öğrenen lalası (veziri, danışmanı) Lala Kılbaş, telaşla Kazan'ın ardına düşer. Nihayet, öykünün bu noktasında Kazan "ejderha"yla karşılaşır: "Ejderhayı gören Kazan'ın yüreği doldu taştı, aklı başından gitti…" Ancak yine de geri dönmez ve ejderhayla dövüşme kararı alır. Tam o anda, arkasını döndüğünde Lala Kılbaş'ı kendisinin yanına gelmiş bulur. (Lala'nın Kazan'ın yanında yer tutması özellikle önemli. Bu ayrıntı, öyküyü sıradan bir kaba güç macerası olmaktan çıkarıp, sanki sonunda erişeceği güçlü anlama, simgesel vurguya hazırlıyor. Lala yanında; çünkü savaşçı ne denli yürekli, güçlü ve seçkin olursa olsun, hiçbir büyük savaş, akıl ve bilgelik ona eşlik etmedikçe kazanılamaz.)

Kazan, savaşmaya karar vermiş olsa da, o sırada uyuyan ejderhaya habersiz saldırmayı aklına bile getirmez: "…

uyurken er öldürmek mertlik olmaz." Ejderhayı uyandırır ve savaş öyle başlar. Kazan Allah'a yalvarır, yiğitçe vuruşur ve sonuçta çok zorlansa da ejderhayı öldürmeyi başarır.

Öykü, buraya kadar hemen her kültürde benzer örneklerin kolayca görülebileceği biçimde ilerliyor. Fakat bu noktada iş ilginçleşiyor: "…Lala, en iyi ustaları bulup ejderhanın derisini yüzdürdü. Kazan, ejderhanın derisinden korkusuz bedenine giysi diktirdi, akça tozlu katı yayına kiriş gerdirdi, …. okuna sadak diktirdi, … kılıcına kın yaptırdı, … gürzüne kılıf diktirdi, … atının eyerine örtü diktirdi, … gölgeliğinin yelkenlerini ejderha derisinden yaptırdı…" Bu kadarla da kalmıyor: "… ejderhanın iki kafa derisini Kazan kendi başına giydi. Atının örtüsü ile kendisi ejderha donuna girdikten sonra padişah Bayındır'ı görmek için yola çıktı…"

Sonunda, Kazan'ın geldiği haberi Bayındır Han'a ulaşır. Ancak bu bir zafer muştusundan çok, tedirgin edici bir teyakkuz durumudur: "… Bayındır Padişah'a haber geldi ki, Kazan ejderha olup gelir! Oğuz ile Türk temiz ve saf bir inanca sahiptir ki, 'insan nasıl ejderha olur?' demezler…" Ve karar verilir: Bir tepeye yerleşecekler, eğer Kazan gerçekten "ejderha"ya dönüşmüşse, onu ok yağmuruna tutup öldüreceklerdir. Yok eğer Kazan sadece "ejderhayı öldürüp onun tonuna girmişse", yine eskisi gibi baş üstünde tutulacak, itibar ve onurla ağırlanacaktır. Nitekim öykünün sonunda Kazan'ın ejderhaya dönüşmediği, sadece onun "tonuna girdiği" anlaşılır ve uzun zafer kutlamaları ve övünçle boy sona erer.

❊

J. Campbell'in yetkinlikle vardığı yargıyı tekrarlamakta yarar var: Tüm kadim anlatılarda "ejderha öldürmek", "yok edilen, sona erdirilen *status quo*"yu simgeler. Öyle anlaşı-

lıyor ki, Kazan ve mensup olduğu Türk/Oğuz ulusu, bir statükoyu sona erdirdiler. Bir kurulu düzen ve yapı yıkıldı, yenisi kuruldu; tarihin bir sayfası kapandı ve yeni bir sayfası açıldı. Peki, ya Kazan'ın ejderhanın derisini giysi ve gereç olarak kullanması, hatta neredeyse tepeden tırnağa ejderhanın kılığına bürünmesini nasıl açıklamalı? Öykü, burada klasik izlekten ayrılıp bambaşka bir akışa ulaşıyor. Ejderhayı öldürmek tamam da, ejderhanın kılığına girmek de nesi?

Kanımca burada, kültürel temastan, alışverişten hiç çekinmeyen, komplekssiz ve kendine güvenli bir toplum ve o toplumun örnek bir bireyi var. Öykünün kilidini açacak anahtar şu: "Ejderha ile karşılaştın ve onu öldürdün. Tamam. Hatta ejderhanın derisini üstüne giydin, neredeyse uzaktan bakılınca ejderha gibi göründün; o da tamam. Ama eğer 'ejderhanın kendisine' dönüştüysen, oklanmayı-öldürülmeyi göze almalısın!"

Bu anahtar, tarihsel mekândaki muazzam akışlardan birini yaşamış bir millet için temel bir ilke olmalı: Yürüdüğün yolda ve yaşadığın zamanda başka uluslarla yan yana ya da karşı karşıya olacaksın. Yaşayışında, sanatında, yönetim biçiminde, mimarinde, giyim kuşamında, tarımında ve teciminde, hatta dilinde değişen şeyler olacaktır. Suriye mutfağını, Acem sarayını, Bizans ve Arap müziğini, Ceneviz gemiciliğini, İtalyan ticaretini, Ermeni zanaatını etkileyecek, değiştirecek, dönüştürecektir. "Ejderhanın derisi", senin görünüşünü de, atının terkisini de, çadırının yelkenini de kendine benzetecek, rengini değiştirecektir; bunda beis yok. Ancak… Eğer "kendin" olmayı bırakır da temas ettiğin topluluğun "kendisi" olursan, o zaman ölürsün. O zaman bir birey, bir ulus olarak varlığından söz edilemez. Bu, Türkün uzun yürüyüşündeki temel ilkeyi ve bu yürüyüşteki varlık direncini ve inadını açıklıyor. Türklük, binlerce yıllık akışı boyunca, karşılaştığı her kültür ve

medeniyet şokunu yok olmadan atlattı, değişti, dönüştü, ancak kendisi olarak kalmayı başardı. Hiçbir zaman kültürel temastan, sosyal alışverişten ürkmedi, geri durmadı. Bilgi, sanat ve kültür konusunda alacağını aldı, vereceğini verdi. Fakat yine de kendisi olarak kaldı.

Öldürdüğü her ejderhanın derisini yüzdü, üstüne giydi, ancak "ejderhanın kendisi" olmadı.

Doğrusu, kayıp 13. Boy'un "bugün" ortaya çıkışına bakıyorum da, tarih ve talih dediğimiz iki yaşlı hanım da epey cilveli!

❋

Bir Salur Kazan olmasam da, ben o ejderha ile 12 yaşımda karşılaştım.

Sabahın körü, ilçedeki evden çıkmış, ekmek almaya gidiyordum. Güleç yüzlü bir jandarma eri "Git ulan evine," dedi, "ihtilal oldu." Doğal olarak, ne ejderhadan, ne yerle yeksan olan *status quo*'dan, ne de başımıza geleceklerden haberdardım.

O gün, sadece sıcak bir sabah ekmeğinden değil, Türkiye'nin büyük ümidinden de yoksun kaldığımızı çok sonra anladım. Ankara'daki okulumun sokağına yazılmış "Joseph Luns, defol!" yazısını haklı bulurdum; öte yandan, bir başka sokaktaki "Ne Amerika ne Rusya ne Çin; her şey Türk için, Türklük için!" haykırışı kanımı kaynatırdı.

O eylül gününden sonra, her iki yazı da kirli beyaz bir kireçle silindi. O kireç, aslında bizi gömdükleri çukurun üstüne dökülmüştü. Türk insanının Türkiye ile ilgili iddiası, davası ve kavgası, o kireçle silinmişti.

Dışımızdaki sömürgecilik ve içimizdeki aymazlık, bizi kılıçsız ve pusatsız, "lala"sız ve bilgesiz, ejderhanın karşısına dikmiş, hatta onu bizim yerimize öldürüvermiş ve kesin bir dille "ejderhanın kendisi" olmamızı bu-

İKİNCİ BÖLÜM:
"EKİN"

"...Gerçekten de, çok fazla şey olmayı istemekten, olmamayı çok fazla istemeye en radikal biçimde geçen bir halkız biz. Nasıl oluyor bu? Anlamı nedir? Bir zamanlar, geçmişte, her şey olmayı bilmiş bir halkın geleceğe yönelik ahlaksal tutumu ne olmalıdır?"

Ortega Y Gasset

DEMİRCİLER, GOEBBELS'İN TABANCASI YA DA FAŞİZME KARŞI ULUSAL KÜLTÜR

Acan Kız'ın olağanüstü öyküsünü dinlediğim gecelerin üstünden kırk beş yıl geçmiş.

Gözlerim fal taşı gibi açık, ay ışığının yüzüne kılıç gibi indiği ebemi dinlerdim: Acan Kız, olmayacak bir vakitte, tam da günün kavuşup akşamın çöktüğü o uğursuz saatte küllüğe gitmiş. Küllükler tekin yerler değilmiş, oralar şeytanların cirit attığı yerlermiş. Zaten filancanın genç oğlunun ağzını kemçük edip yamultan da böylesi bir küllük iblisiymiş. Olay olurken, konu komşudan görenler olmuş: Küllüğün ortasından istim alevi gibi mavi bir yalım çıkmışmış. "Büyülü gerçekçilik" mi?! Toprağı bol olsun ama Gabriel Garcia Marquez bizimkilerin yanında halt etmiş! Neyse, Acan Kız küllükte imiş. Karanlığın, kalın yorganını yeryüzüne attığı anlar. Acan Kız külünü döküp de yüzgeri döndüğü anda onları görmüş: Düğün alayı yapan cinleri, def çalan şeytanları, sarılı yeşilli giyinmiş, ellerinde çifte zillerle türlü iblisleri, el çırpan perileri, oynayan, devinen, alkış tutan, görülmedik, işitilmedik, türlü yaratıkları.

Bu tekinsiz kafile, bu ürkütücü kalabalık, Acan Kız'ı da katmış önüne, köyü aşırmış, ıssız ovaya doğru yönelmiş. Zaten böyle olurmuş; masum kızları, toy yiğitleri alır gidermiş bunlar. Köylü, ellerinde fenerlerle yollara düşmüş. Acan, ardından göğü tutan ünleyişleri, seslenişleri hiç duymamış. Anası, babası, kardeşi, bacısı delirecek gibi olmuş. Nihayet, tam umutlar kesilecekken, sabah gün ışımadan hemen önce bir mucize olmuş: Acan, tam da ıssız-

lığın ortasında yitip gidecekken, bir anlığına yorulup bir tarlaya bırakılmış pulluğa yaslanmış. Yaslandığı gibi de, tüm o iblisler, şeytanlar, cinler ve periler yok olmuş.

Acan pulluğun başında, uykudan uyanmış gibi şaşkın, etrafa bakınırken bulunmuş, bereket versin ki öykü böylece mutlu bitmiş.

"İyi ama," demiştim ebeme, "Acan nasıl başarmış bunu? O korkunç yaratıklar nasıl birdenbire yok olmuşlar?"

Ebem cigarasından savurup son derece ciddi bir tonda: "Pulluk," demişti. "Pulluk demirden yapılır. Sen sen ol, o evlerden ırak şeylerden birini gördün mü, hemen demire sarıl! Kulağına küpe et: Demir adamı kurtarır!"

❊

Yaşı uygun olanlar ama en çok da kendisine bunları anlatacak yaşlı hazinelerden nasiplenmiş olan bahtiyarlar, bu türden öyküleri anımsar. Anadolu köyleri, yakın zamana kadar bu paha biçilmez söylencelerle, bu eşsiz dil mirasıyla dopdoluydu. Şimdi toprağın altında sessiz uykularını uyuyan o kuşaklar, sanki Altay Dağlarından biraz önce gelmiş de, heybesini eşiğe indirmiş, terini silermiş gibiydiler. Bozkırda nazarlık gibi top top tüten iğde ağaçlarına bakarak, "Dışı azık, içi kazık!" diye bilmece sorardık birbirimize; aynı bilmeceyi harfi harfine, bize biz kadar benzeyen çocukların Doğu Türkistan'ın yoksul sokaklarında da birbirine sorduğundan habersiz…

Bugünlerde Acan'ın öyküsünü sıkça anımsıyorum. Belki de tüm ülke gibi ben de, azgın şeytanların, ayartıcı iblislerin, yalancı perilerin, çalan, çırpan ve çarpan cinlerin gürültücü eğlentisine bakarken tutunacak bir parça demir aradığım için.

Bir parça demir.

Maddi uygarlığı kuran o tanrısal, boza çalan kara maden.

Bir parça demir.

Kadim gelenek, madenlerin dünyaya yollanmış göksel armağanlar olduğunu düşünürdü. Öte yandan, çağlar boyunca madenlerin yerin rahminde büyüdüğüne, serpilip geliştiğine de inanıldı. Göğün döllediği maden filizi, yer ananın içinde tıpkı canlı bir nesne gibi büyüyor, serpiliyordu. O kadar ki, insanlık yüzyıllar boyu, tükenen bir madenin kapatılır ve yeterince beklenirse yeniden üreyeceğine emindi. Kişioğlu, madeni işleme ve giderek dönüştürme (simya) sanatına çağlar boyu kafa yordu. Bizim çağdaş endüstri dönemimizden çok daha uzun bir süre boyunca.

Ana maden adlarını, geçmişini bilemeyeceğimiz kadar uzun çağlar boyunca Türkçede buluyoruz. Öte yandan, nesnel tarihin bize söylediği, maden işleme konusunda en parlak toplumlardan biri olduğumuz. Ne sandınız, öteden beri fason tekstille uğraşmıyorduk elbette.

Hepsi bir yana, Türk ulusunun "demir" ile ilişkisi konusunda çok temel bir kaynağa da sahibiz:

Ergenekon Destanı'na…

Çağrışımları ne kadar da kirletilmiş, yıpratılmış değil mi? Tıpkı Kızılelma gibi. Ergenekon dediğimizde kamuoyunun anımsadığı şey, yakın geçmişin kumpasları, darbe iddiaları, politik hırgürleri.

Ergenekon Destanı ile ilgili tartışma yaratan son yazılardan birinin *Zaman* gazetesinde çıkmış olması hiç de tesadüf değil. Melaneti ayyuka çıkan bu güruh ve onların liberal kisveli maymunlar ve tatlısu demokratlarından oluşan yeminli Cumhuriyet düşmanı hempaları için, tepelenmesi gereken ilk şey politik karşıtları, düşmanları vs.

değil, "Ergenekon" kavramının, anısının, söylencesinin bizzat kendisiydi. Tıpkı elimizden alınan, çalınan, gasbedilen, kirletilen diğer kavramlarımız gibi.

Bu güruha bakılırsa, Ergenekon Destanı, Cumhuriyet'e payanda olsun diye uydurulan bir şeydi. Ana kaynaklarda adına rastlansa da, destan Türklere değil, Moğollara aitti. Anlatının kendisi zaten saçmalıktı.

Bu kuyruklu yalanları, taammüden işlenen bu kültürel cinayetleri o kadar kanıksamıştık ki, Ergenekon kavramının kendisi elimizden kayıp giderken de birkaç hamiyetli kalem dışında kimseden gık çıkmadı.

Niye çıksındı ki? Yoğurt ve baklavasını bile başkalarına kaptıran bu ülke çoktan bir kültürel yağma diyarı olmuştu zaten. Nişanyan, etimolojik sözlük yazıp da Türkçeyi dilim dilim doğrarken ayaklarını uzatıp horlayan bizdik. (Gülensoy Hoca ve onun gibi bir avuç kültür adamını tenzih ederek söylüyorum.) O uğursuz "genel kurala(!)" çoktan ikna olmuş, çoktan afyonlanmıştık: Bir sözcük aynı anda hem Türkçede hem Farsçada varsa o sözcük kesin olarak Farsçadır! Sümer'den, Arap'tan, Çin'den, Hint'ten alırsın ama bir iki takırtı kök dışında senin dilin nedir ki zaten?! Mimarin taklit, müziğin anlaşılmaz bir terkiptir! Acıdır fakat öyledir: Zihnimizin kuşatılması yüzyıllar sürmüştür ve ana önerme hep aynıdır: "Sen Türksün; kültür kim, sen kim!".

Oysa tutunacak bir parça demirimiz olsa, bu sis dağılacak, bu kuşatma yarılacak.

Ama yok.

❊

Bizim eski türkümüzdeki bebeksiz gelin:

Ak taş diye belediğim
Tülbendime doladığım
Tanrı'dan dilek dilediğim
Mevlam şu taşa bir can ver!

diye yakarırken elbette Latincenin *petra genetrix* kavramından habersizdi. "Doğuran kaya" demek, aşağı yukarı. Yine de, bu türkünün kendisinden süzülüp döküldüğü kültür bu bakımdan hiç de yoksul sayılmaz. Gerek yaratılış ve türeyiş söylencelerinde, gerekse diğer anlatılarda hem taştan (kovuktan, mağaradan) doğanlara, hem de bir kargış sonucu taş kesilip ilksel töz hâline dönüşenlere bolca rastlarız. Türk kültürel varlığı, "taş"ın ve giderek "maden"in var olmakla olmamak arasındaki o kadim sınır kapısı olduğunu biliyordu. Aynı izlek, "demir" için de geçerli. Öyleyse, sakın hakarete uğramış, paramparça edilmiş "Ergenekon" kavramının da bize söyleyecek şeyleri olmasın?

Ergenekon'un demirine, demir dağına ve demircisine bir daha dönüp bakmaya değmez mi?

Anlatının ayırt edici yanı, tam anlamıyla kuşatılmış, yalıtılmış ve yok olmanın eşiğine getirilmiş Türk ulusunun varlık savaşını bu kez bir dış düşmana, insana, kişiye ya da örneğin bir canavara, ejderhaya vs. karşı vermiyor oluşudur. Alışılmadık biçimde, bu kez düşman, görünmeyen, hareket etmeyen, kılıç çekmeyen, at sürmeyen bir düşmandır. Sanki bu kez, ulusun tercihi, yönelişi ve kararlı olup olmayışı "düşmanın kendisi"dir. Demir, bu kez bir sınırdır. Engeldir. Ancak bu, gözü dönmüş, kan içici somut bir düşmanlıktan ziyade, kendisini ulusun tercihine, arayışına ve azmine bırakmış bir "soru" gibidir. Kanlı bir düşman değildir o; sadece dönüşmek, eriyip akmak ve yol açmak için doğru eylemi, doğru tavrı bekleyen bir tözdür.

"Ergene" sözcüğünün Türkçe "erkin"in Moğolcaya geçmiş hâli mi olduğu tartışmalı bir konu. Ben yine de,